

Leiden aan zet

Programma gelijke kansen Leiden

2023-2026

Juni 2023

Leiden Aan Zet

Voorwoord

Alle kinderen hebben recht op gelijke kansen in onderwijs en ontwikkeling. Helaas is dit niet altijd de praktijk. Ook in Leiden zien we dat kinderen een nadeel ondervinden; door de thuissituatie, de wijk, de taal, een handicap, de school of een ingewikkelde migratiegeschiedenis.

De afgelopen vier jaar hebben we - dus docenten, hulpverleners, pedagogisch medewerkers, directeuren, jeugd- en welzijnsmedewerkers, bestuurders, ambtenaren en heel veel anderen - met elkaar gesproken en gedeeld wat we al doen aan het bevorderen van drempelloze ontwikkeling van kinderen. We hebben vooral gesproken over de bedoeling van het bevorderen van gelijke kansen.

We beseffen dat het ondanks vier jaar elkaar inspireren, het delen van elkaars ervaringen en visies, geen gemakkelijke opdracht is om effectief de kansen van alle kinderen te vergroten. Toch zijn we doorgegaan en hebben we samen dit programma geschreven.

Wij zijn aan zet. Dat waren we al, maar zijn we nu nog meer samen, met de focus op langdurig resultaat. Met dit programma geven de instellingen in Leiden aan dat zij een focus hebben gekozen en ook in samenhang willen werken aan gelijke kansen voor de kinderen in Leiden. Door meer samenwerking, kortere lijnen én bundeling van onze krachten en inzet willen we tot meer resultaat komen. Leiden is een mooie stad om in te wonen en op te groeien, waar *alle* kinderen profijt van zouden moeten hebben.

Na het ondertekenen van de Gelijke Kansen Alliantie-agenda - de start van Project Gelijke Kansen op de Kaart in Leiden - volgden de eerste bijeenkomst 'Koersen op Kansengelijkheid' en de werksessies, en daarna de stadsbrede bijeenkomst 'Gelijke kansen in en rond het onderwijs Leiden'. Deze ontmoetingen en reflectie leidden tot de wens om het programmatisch aan te pakken en te komen tot een werkagenda voor de komende jaren.

De gemeente was - en is - hierbij een betrokken partner. Ambtenaren dachten mee, ontwikkelden mee en spraken over hoe verder? Dat verhaal komt uit het veld en pakken we gezamenlijk met de gemeente op na de zomervakantie van 2023. Onze ambitie is samen tot de beste aanpak te komen; daar kunnen de kinderen in Leiden van op aan. Het daadwerkelijke effect zien we wel pas jaren later.

Dat we dit met elkaar uitspreken en vieren op de conferentie maakt mij trots op elkaar en op dit programma.

Ten eerste geeft het een overzicht van de verschillende factoren die bijdragen aan gelijke kansen. Die factoren zijn genoemd door professionals uit Leiden.

Ten tweede merk ik een geweldige verbondenheid tussen deze partijen op dit thema: in verschillende bijeenkomsten hebben we gewerkt aan het programma. Met de ontmoeting centraal, de verbinding als succesfactor.

Ten derde zijn er ook keuzes gemaakt in het programma. Keuzes maken vraagt ook om kritisch zijn naar jezelf en de ander. We hebben thema's uitgezocht waar we de komende jaren aan willen werken en zien dit dan ook als een opmaat naar een volgende stap.

Ten vierde zien we welke gerichte interventies nodig zijn. Soms grote en soms kleinere activiteiten, die het verschil kunnen maken tussen kansen geven of kansen ontnemen.

We zijn dit traject gestart met de wens een 'klimaatakkoord voor gelijke kansen' te maken. Het is het programma 'Leiden aan Zet' geworden.

Harry van Alphen,

Voorzitter college van bestuur SCOL en trajectleider

Enkele deelnemers: PROOLEiden-Leiderdorp, Scholengroep Leonardo Da Vinci, JES, SOL, BplusC, Floreo Kids, SPL, CJG, JGZ, GGD, het LEF, PPO, PO en VO scholen, Resonans

Management samenvatting

De Scholengroep Leonardo Da Vinci, PROOLEiden, SCOLEiden en de gemeente zijn in 2022 samen de uitdaging aangegaan een 'agenda gelijke kansen' te ontwikkelen voor de gemeente Leiden. Andere partijen zijn van harte uitgenodigd om mee te denken en te doen.

In verschillende werkgroepen en bijeenkomsten is die agenda tot stand gekomen. De agenda geeft een overzicht van allerlei maatregelen die bij kunnen dragen aan gelijke kansen. Op basis van de agenda hebben de betrokkenen vervolgens bepaald wat de meest betekenisvolle maatregelen zijn, waar de komende tijd meer aan gewerkt zou moeten worden.

Dat is een kortere lijst geworden en dat noemen we het programma. Het streven van dat programma is: *over vier jaar zijn de kansen in Leiden van alle kinderen (0-18 jaar) verbeterd.*

De thema's in het programma voor de periode 2023-2026 zijn:

1. Aandacht voor het jonge kind (met daarbij: Verstevigd netwerk 0-6 jaar, Voor- en vroegschoolse educatie en Borging van de doorgaande lijn voor- en vroegschool en de overdracht)
2. Armoedebeleid
3. Talentontwikkeling
4. Pilot selectie ondersteuning (aandacht voor: overgang PO/VO, een verlengde brugklas, loopbaan- oriëntatie en begeleiding (LOB), maatjesprojecten)
5. Taal en meertaligheid

Deze doelen worden ondersteund door flankerende maatregelen

6. Academische werkplaats
7. Professionaliseringskalender
8. Monitoring

Voor het programma komt een programmaraad en een programmamanager. We noemen het een programma omdat samenwerking, samenhang en gebundelde inzet belangrijk is om een verschil te kunnen maken. De betrokken partijen in Leiden gaan samen aan de slag om de doelen van het programma 'Leiden aan zet' te realiseren.

Inhoud

Management samenvatting.....	3
Inleiding.....	5
Wat zijn gelijke kansen?.....	5
Wat ervaren de professionals?.....	7
Van gelijke kansen agenda naar programma.....	7
Een toelichting op de agenda gelijke kansen.....	8
Waarom een programma?	16
Een inhoudelijk programma	16
Thema's voor het programma gelijke kansen Leiden	16
Ondersteunende activiteiten voor het programma	18
Doelen en regie per thema.....	20
Relatie met gemeentelijk beleid.....	21
Werkwijze en management.....	21
Operationalisering.....	22
Communicatie	22
Planning.....	22
BIJLAGE 1 – Van agenda naar programma.....	24
BIJLAGE 2 – basisscholen naar schoolscore.....	25
BIJLAGE 3 – Handelingskader gelijke kansen.....	26
BIJLAGE 4– Opzet monitorprogramma	28
Bronnen	31

Inleiding

Werken aan gelijke kansen vraagt de inzet van verschillende partijen: scholen, kinderopvang, peuterspeelzalen, welzijn, sport, cultuur en jeugdzorg. In Leiden werken deze partijen samen aan de gelijke kansen voor kinderen en jongeren. Dit wordt gezien als een gedeelde verantwoordelijkheid. Dat gebeurt binnen school en buiten school, op straat en bij de vereniging.

Gelijke kansen creëren voor kinderen (en ouders) is een complex vraagstuk. De raad voor Volksgezondheid en samenleving spreekt zelfs van complexe ongelijkheid daar waar sociaal economische en gezondheidsverschillen worden gecombineerd (RVS, 2020). Het SCP (Vrooman ea, 2023) belicht in *eigentijdse ongelijkheid* vier (kapitaal) bronnen van kapitaal die van invloed zijn op gelijke kansen: economisch kapitaal kan verstrengeld zijn met ongelijkheid in andere hulpbronnen: 'wie je kent' (sociaal kapitaal), 'waar je bij past' (cultureel kapitaal) en 'wie je bent' (persoonskapitaal: gezondheid en aantrekkelijkheid).

Het afgelopen jaar is in Leiden het onderwerp gelijke kansen in verschillende werkgroepen en bijeenkomsten besproken. We zouden dat ook een veldverkenning kunnen noemen. De Scholengroep Leonardo Da Vinci, PROOLEiden, en SCOLEiden hebben samen agenda ontwikkeld. De agenda maakt duidelijk dat het onderwijs het niet alleen kan. We werken samen aan de verbetering van gelijke kansen.

We doen dat met een eigentijds kader: een programma gelijke kansen 'Leiden aan zet'. Het programma is er voor een brede leeftijdsgroep van 0 tot 18 jaar.

Het programma wordt opgesteld en uitgevoerd in samenspraak met verschillende partijen

- De schoolbesturen van Leiden
- De samenwerkingsverbanden
- De kinderopvanghouders en Stichting peuterspeelzaal Leiden
- Welzijn, zoals SOL, JES en Inclusio
- Zorgpartijen: GGD, JGZ, CJG
- Kennispartijen zoals het LEF
- De gemeente voert haar wettelijke taken uit vanuit het Onderwijskansenbeleid en de LEA.

Wat zijn gelijke kansen?

Kansengelijkheid betekent dat schoolsucces zo min mogelijk samenhangt met gezinskenmerken zoals opleidingsniveau, rijkdom, inkomen, macht en afkomst (sociaal-cultureel milieu).

Samenhangend daarmee is het werken aan onderwijsachterstanden. De Inspectie van het onderwijs (2022) spreekt van onderwijsachterstandenbeleid als leerlingen door minder gunstige economische, sociale of culturele omgevingskenmerken op school slechter presteren dan ze bij gunstiger omgevingskenmerken zouden kunnen. Onderwijsachterstandenbeleid heeft tot doel onderwijsachterstanden van kinderen – met name taalachterstanden – vroegtijdig te signaleren en te bestrijden.

De laatste jaren is de aandacht voor gelijke kansen toegenomen. Vooral de inspectie van het onderwijs signaleert dat de ontwikkelingspaden van kinderen op basis van de mogelijkheden die zij hebben (in de thuissituatie) steeds verder uiteenlopen. Dat betekent: kinderen van ouders met een hogere opleiding gaan meer naar HAVO/VWO en kinderen met ouders met een lagere opleiding gaan meer naar VMBO. Onderwijs wordt meer en meer gezien als een randvoorwaarde voor maatschappelijk succes. Ouders die dat inzien, investeren ook meer in de ondersteuning van hun kinderen, bijvoorbeeld met schaduwonderwijs (Elffers, 2018). Het schaduwonderwijs is de afgelopen

jaren ook fors toegenomen. Binnen het VMBO zien we het aantal leerlingen in basis en kader dalen, niet alleen door demografische redenen, maar ook door ‘opwaartse druk’ die ouders uitoefenen. Onderwijs wordt daarbij gebruikt om meritocratische doelen na te streven (waardering naar verdienste). De laatste tijd is er ook kritiek op het meritocratische model (Sandel, 2020), omdat de groep die het zich kan veroorloven de lat steeds hoger legt (bijvoorbeeld met buitenlandse stages, dubbele studies, etc). Voor een deel kunnen de (on)gelijke kansen ook worden verklaard door de onderwijsinterne (systeem) kenmerken. Deze kenmerken versterken de ongelijke kansen; het gaat dan om: schoolkeuzeprocessen, vroege keuze voortgezet onderwijs, minder stapelen, ontwikkeling van categorale scholen, talig rekenonderwijs, prestatie en resultaatseisen van de inspectie, segregatie, (Elffers, 2022). Naast maatschappelijke ongelijkheden zijn er dus ook kenmerken van het onderwijssysteem die bijdragen aan de ongelijke kansen van kinderen. Ongelijke kansen ontstaan buiten de school, met name in de thuiscontext, en binnen de school, door verschillen door selectie en differentiatie in het onderwijs.

Het programma gelijke kansen in Leiden heeft het volgende streven: *over vier jaar zijn de kansen in Leiden van alle kinderen (0-18 jaar) verbeterd*. Binnen het streven naar gelijke kansen, zijn verschillende doelen. In Leiden richt gelijke kansen zich op:

1. Beter afstemming op mogelijkheden en talenten. Passend onderwijs voor elke leerling
2. Minder verschil tussen sociale groepen leerlingen. Minder invloed van de thuisomgeving op de schoolloopbaan.

We benoemen dit nadrukkelijk, omdat het niet gaat om kleinere verschillen tussen leerlingen of beter onderwijs voor leerlingen. Dat zou een andere aanpak vragen.

‘Beter afstemming op mogelijkheden en talenten, passend onderwijs voor elke leerling’ benadrukt dat het onderwijs nog meer zijn best doet om iedere leerling op de ‘juiste’ plek in het onderwijs te laten komen. Dat betekent: niet onder het niveau en ook niet boven het niveau. Dat betekent ook dat er goede selectie, begeleiding en ondersteuningssystemen zijn om die leerling op de ‘juiste’ plek te krijgen. Tegelijkertijd stellen we de systemen ter discussie, vanwege de discriminerende effecten van selectie en differentiatie. In de praktijk betekent dat: meer aandacht voor de leerling.

Talentontwikkeling is een heel breed begrip. Kinderen wordt op meerdere plekken de mogelijkheid geboden hun talenten te ontwikkelen, binnen en buiten school. Maar de basis wordt meestal thuis gelegd. Talentontwikkeling wordt meestal aangegrepen om de ‘kennis van de wereld’ (begrippen en woorden) te versterken.

De tweede doelstelling richt zich op het uitgangspunt dat leerlingen minder invloed van de thuisomgeving ervaren op de schoolloopbaan; dit wordt gezien als een onderdeel van de eerste doelstelling. De uitwerking van deze doelstelling is dat verschillen in het thuismilieu, die van invloed zijn op de gelijke kansen, zo veel mogelijk worden teruggedrongen. Een voorwaarde daarvoor is dat er een goed beeld is van de thuissituatie (bijvoorbeeld door huisbezoeken) en dat er bewust wordt omgegaan met de mogelijke verschillen in de thuissituatie die van invloed zouden kunnen zijn op de ontwikkeling van het kind. Dit sluit bijvoorbeeld aan bij armoedebeleid.

De doelstellingen die hier genoemd staan, beschouwen we als de overkoepelende doelstellingen. Het programma bestaat uit verschillende thema’s. Hier zijn ook specifieke doelstellingen aan verbonden.

Wat ervaren de professionals?

Hierboven staan de formele doelen en omschrijvingen van gelijke kansen en onderwijsachterstanden. Dat is interessant, het is bijna een sociologisch, onderwijskundig betoog. Maar het gaat altijd om ervaringen in de praktijk; dat zijn heel specifieke ervaringen. Professionals geven bijvoorbeeld aan:

- Je ziet dat ouders niet altijd spelen met de kinderen en dat zij daarom ook niet gewend zijn om te spelen. Met het spelen van jonge kinderen wordt een basis gelegd voor leren.
- Soms is er een kleine financiële overbrugging nodig om kinderen deel te laten nemen aan de peuterspeelzaal; dat is net het zetje dat kinderen nodig hebben om te blijven deelnemen.
- Soms is een kleine financiële bijdrage nodig om kinderen dan toch een nieuwe fiets te geven, zodat ze na schooltijd ook naar activiteiten voor talentontwikkeling kunnen gaan.
- Naschoolse activiteiten zijn gericht op talenten, maar ze zijn ook nodig om te voorkomen dat kinderen over straat gaan zwerven omdat ze thuis niet terecht kunnen

Dit lijken maar kleine voorbeelden, maar ze kunnen in de ontwikkeling van een kind een groot verschil uitmaken. Het gaat niet alleen om de financiële vergoeding, maar het gaat ook om het maatschappelijk gebaar: we zien jou, we houden rekening met jouw noden. Het gaat om zien en gezien worden. Daarom gaat een programma voor gelijke kansen niet alleen over goede schoolprestaties, maar ook om steun en aandacht in de gemeenschap.

Van gelijke kansen agenda naar programma

Het afgelopen jaar is in werkgroepen gewerkt aan een gelijke kansen agenda. Verschillende professionals in verschillende bijeenkomsten hebben meegedacht over de vraag welke maatregelen ertoe doen als het om gelijke kansen gaat. Ook zijn maatregelen benoemd waar men de komende tijd op wil investeren. Een opbrengst van deze gezamenlijke inspanning is de constatering dat het om méér gaat dan onderwijs. Het werk in de wijken, met maatjesprojecten en aandacht voor armoedebeleid is van belang en wordt gezien als onderdeel van het programma gelijke kansen.

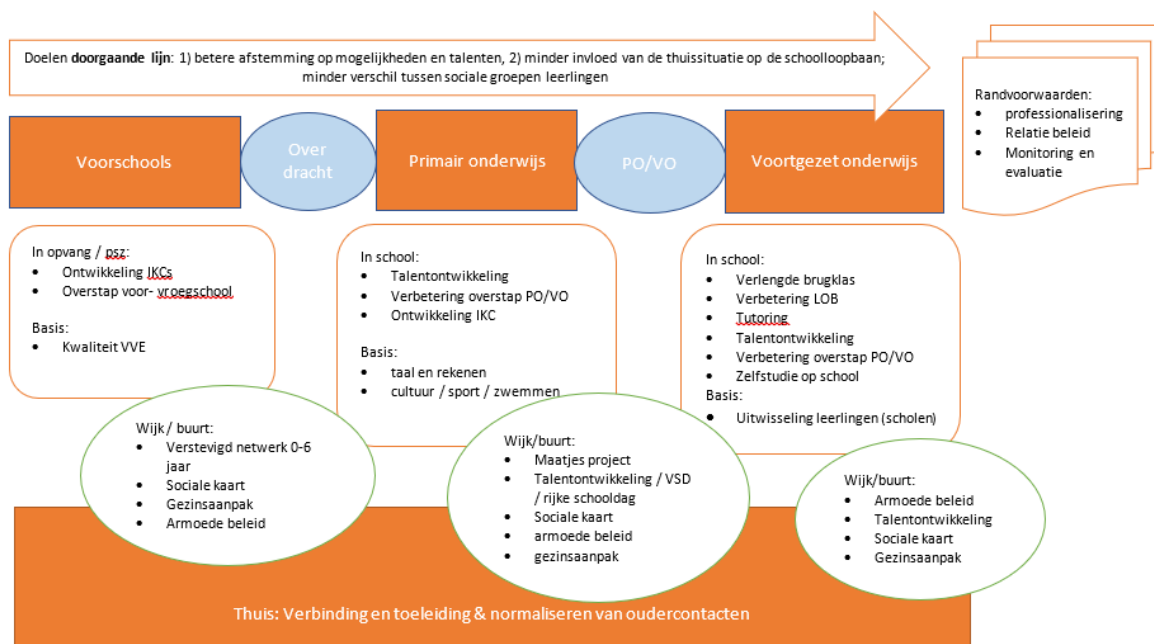
De opbrengsten van de werkgroepen zijn gebundeld in een agenda gelijke kansen. Dit wordt gezien als een denkkader. De doorgaande lijn van 0 naar 18 jaar verbindt de verschillende onderdelen. In het onderstaande denkkader zijn verschillende aandachtspunten.

- 1) er is aandacht voor de periode 0-4 jaar, 4-12 jaar en 12+
- 2) er is onderscheid naar activiteiten binnen en buiten school, bijvoorbeeld in de wijk. Maar ook contacten met ouders, bijvoorbeeld door huisbezoeken.
- 3) Er is aandacht voor de aansluitingspunten tussen voorzieningen, zoals overdracht van voor naar vroegschool en de overgang primair – voortgezet onderwijs.

De doorgaande lijn vraagt enige toelichting, omdat dit ook een soort verzamelbegrip is. Artikel 8 van de WPO stelt: 'Het onderwijs wordt zodanig ingericht dat de leerlingen een ononderbroken ontwikkelingsproces kunnen doorlopen. Het wordt afgestemd op de voortgang in de ontwikkeling van de leerlingen.'

Bij een doorgaande lijn in de VVE gaat het om een ononderbroken ontwikkelingsgang van kinderen van de voorschoolse voorziening naar het onderwijs. Het is belangrijk dat het kind in zijn ontwikkel- en leerproces zo min mogelijk overlap, breuken of gaten ervaart. Van een doorgaande leerlijn wordt gesproken als aanbod en activiteiten van de peuteropvang naar de basisschool naadloos op elkaar aansluiten. Dit levert een betere startpositie op in groep 3 voor de kinderen en uiteindelijk gedurende de hele schoolloopbaan (op weg naar de kerndoelen). In feite geldt eenzelfde redenering voor de overstap van PO naar VO.

Overzicht gelijke kansen agenda Leiden

Een toelichting op de agenda gelijke kansen

De gelijke kansen agenda is opgebouwd aan de hand van het begrip doorgaande lijn, van geboorte tot en met voortgezet onderwijs. Het MBO, HBO en de universiteit, zijn in deze agenda niet meegenomen.

In de doorgaande lijn komen drie leeftijdsgroepen in beeld: 0-4 jaar (voorschools), 4-12 jaar (basisschool) en 12-18 jaar (voortgezet onderwijs). Binnen die leeftijdsgroepen kijken we naar

- Maatregelen binnen de instelling of school
- Maatregelen in de wijk of buurt en daar rekenen we ook maatregelen thuis bij

0-4 jaar

In de instellingen

De meeste kinderen (landelijk 89%, SZW) van 3 en 4 jaar gaan naar een voorschoolse voorziening. De ontwikkeling van kinderen in deze leeftijd gaat razendsnel en het aanbieden van een uitdagende, stimulerende omgeving is daarom heel belangrijk.

Opgaves in de gelijke kansen agenda zijn:

- Het inrichten van IKCs
- Het versterken van de kwaliteit van VVE (basisvoorwaarde)
- Het versterken van de overstap voor- en vroegschool

De overstap of de doorgaande lijn van de voorschool naar de vroegschool wordt gezien als een belangrijke schakel in de ontwikkeling van kinderen (Dekker, ea, 2016). Voor kinderen met VVE is de aandacht voor een goede overstap van voorschool naar school al verplicht. Het versterken van deze

doorgaande lijn, met een warme overdracht, en benutting van de observaties en kennis die over het kind zijn opgedaan door opvang en JGZ, sluit aan bij de ontwikkeling van IKCs die in Leiden nog niet zijn ontwikkeld. In Leiden is de ondersteuning bij de overstap nog niet vanzelfsprekend; er wordt wel gewerkt aan de overstap voor- vroegschool, maar het kan beter. Het uitgangspunt is dat voor alle kinderen een zorgvuldige ondersteuningsafweging wordt gemaakt, conform de zorgplicht van de school.

Bij de ontwikkeling van IKCs gaan opvang en onderwijs meer met elkaar samenwerken en gaat de overgang van voor naar vroegschool door afstemming en samenwerking vloeiender. Opvang en onderwijs kunnen meer profiteren van elkaars aanwezigheid (in één gebouw), ook door interprofessionele samenwerking en deskundigheid. De wederzijdse curriculumontwikkeling is een overstijgend doel in het IKC. Het uitgangspunt is dat observaties en leerlingen (zorg) dossier zorgvuldig worden overgedragen en benut van voorschool naar vroegschool. Op basis van internationaal literatuuronderzoek (Leseman en Slot, 2019) zijn positieve effecten genoemd, vooral voor kinderen met een risico op achterstanden. Een hele-dag aanbod (een uitbreiding van het gewone 'schoolse' aanbod, zoals in verschillende IKCs al dan niet verplicht gebeurt) kan bijdragen aan de ontwikkelingskansen van kinderen. Daarbij is het belangrijk dat het aanbod toegankelijk is en van goede kwaliteit.

Het aanbieden van VVE is heel belangrijk en effectief (Leseman, & Veen, 2016). Door deel te nemen aan voorschoolse educatie worden doelgroepkinderen blootgesteld aan een rijkere ontwikkelingsstimulering dan in de thuissituatie, en dat heeft een compenserende werking. Doelgroepkinderen kunnen zo beter hun volle potentieel benutten. Niet-doelgroepkinderen groeien vaak al op onder betere opvoedingsomstandigheden. Zij profiteren daarom minder van een centrumgericht ontwikkelingsprogramma. In onderzoek naar de effecten van voorschoolse educatie wordt wel vaak een voorbehoud gemaakt: alleen voorschoolse educatie van hoge kwaliteit heeft de gewenste effecten. Het is daarom van belang dat de medewerkers alert blijven op de kwaliteit en blijvend worden bijgeschoold. Vander Heyden (2022) wijst daarom op het belang van de inzet op VVE in de kleutergroepen, zeker ook met het zicht op de gelijke kansen. Over het algemeen (in Nederland) blijkt dat de VVE in de peuteropvang nu beter op orde is dan in groep 1 en 2 op de basisschool (zie VanderHeyden, 2022).

In de buurt / wijk voor 0-4 jaar

Per leeftijdsgroep zijn binnen de gelijke kansen agenda Leiden opgaves geformuleerd.

Opgaven in de wijk / buurt voor de gelijke kansen agenda zijn:

- Verstevigd netwerk 0-6 jaar
- Sociale kaart
- Gezinsaanpak
- Armoede beleid

Er is een onderscheid tussen 'buiten school' en 'thuis'. Thuis is het gebied achter de voordeur. Leiden kent een traditie van thuisprogramma's die bij het gezin thuis worden uitgevoerd. Het gaat hier om spel- en leerprogramma's voor de jongsten (bijvoorbeeld Opstapje) en om onderwijsondersteunende programma's waarbij ouders geholpen worden om onderwijsondersteunend gedrag te tonen zodanig dat een stimulerende thuisomgeving wordt bevorderd (bijvoorbeeld Samen Leren). Het gaat hier om evidence based programma's met een mix van opvoed ondersteunende- en onderwijs- ondersteunende interventies. Ook programma's waarbij vrijwilligers worden ingezet, vinden bijna altijd 'achter de voordeur' plaats.

In de buurt of wijk zijn er verschillende ondersteunende maatregelen waarvan de basiskwaliteit eigenlijk op orde moet zijn. Er zijn veel partijen in Leiden actief, maar vaak gaat het ook om goed kunnen doorpakken: dat betekent ook hulp en steun kunnen bieden aan een individueel kind of gezin als er een ondersteuningsbehoefte is.

Een versterkt netwerk - voor de kinderen van 0-6 jaar, sluit aan bij het project gezonde kansrijke start. Dit project van VWS is gericht op de eerste 1000 dagen van een kind. Partijen uit de geboortezorg, de jeugdgezondheidszorg, het sociaal én medisch domein en gemeente werken hierbij samen. Daarnaast richt het sluitend netwerk zich ook op het terugdringen van het non-bereik in de VVE.

Sociale kaart - In Leiden zijn veel voorzieningen en instellingen, maar er is zowel voor professionals als voor ouders niet altijd voldoende inzicht in de werking daarvan. Soms gaat het om een goede verwijzing naar een professional, maar het kan ook gaan om het vinden van een potje met geld. Op een sociale kaart staat welke instellingen er zijn en waar mensen terecht kunnen met bepaalde vragen.

Armoede beleid - Iedereen weet dat de huidige mondiale situatie leidt tot stijgen van de kosten en er zijn steeds meer gezinnen waar de financiële situatie ingewikkeld is. In Nederland leven momenteel 264.000 kinderen in armoede (Alliantie kinderarmoede, zie Lusse en Kassenberg, 2021). In de kerncijfers van de GGD Hollands Midden (Kerncijfers Corona Gezondheidsmonitor Jeugd 2021 gemeente Leiden) geeft 6% van de jongeren (leerjaar 2 en 4 VO) aan moeite te hebben rond te komen (landelijk is dat 3,7%). Armoede hoeft niet altijd van invloed te zijn op de ontwikkeling van kinderen, maar het kan wel stress geven in het gezin. Het vraagt een integrale aanpak om gezinnen en kinderen uit de armoede te halen. Er is meer aandacht nodig voor gezinnen die daarin steun kunnen gebruiken. Het huidige kabinet heeft niet voor niets voor het eerst een minister voor Armoedebeleid, Participatie en Pensioenen (Carola Schouten). Een maatregel die hoort bij het armoedebeleid is het op niveau schoolbestuur opvangen van ouders die geen ouderbijdrage kunnen betalen.

Gezinaanpak - Dit betreft de afstemming van hulpverleners rond een gezin. Op veel plekken is de aansluiting tussen onderwijs en jeugdzorg nog niet vanzelfsprekend. Het versterken van de afstemming tussen instellingen en binnen de keten kan nog worden verbeterd.

4-12 jaar

In de instellingen

Opgaves in de gelijke kansen agenda zijn:

- Talentontwikkeling
- Verbetering overstap PO/VO
- Ontwikkeling IKC

Talentontwikkeling is een breed verzamelbegrip voor allerlei zaken die we niet in eerste instantie op school leren, maar die wel belangrijk zijn. Het meest herkenbaar is talentontwikkeling in de cultuur en sport, waar kinderen en opvang mee in aanraking komen. Dat verrijkt hun wereld, omdat

kinderen andere ervaringen opdoen, vaardigheden en kennis, woorden en betekenissen verwerven, waarmee kinderen hun 'kennis van de wereld' versterken. Kennis van de wereld richt zich op de culturele en maatschappelijke codes, begrippen en kennis. Die betekenissen en kennis zijn van invloed op bijvoorbeeld begrijpend lezen. Kinderen die door hun ouders worden voorgelezen, naar de bibliotheek gaan, of op vakantie naar een kasteel of een toneelstuk gaan, ontwikkelen meer kennis van de wereld om te kunnen acteren in de schoolse context (Ledoux, 2022). Het gaat bij talenten om sport en cultuur, maar het zou ook breder kunnen zijn dan deze ontwikkelgebieden. Het doel (of de opbrengst) is dat kinderen meer zelfverzekerd worden. Ze ontmoeten elkaar en leren elkaar kennen.

Een andere uitwerking van talenten is wat wordt genoemd non-cognitieve vaardigheden (Tough, 2015). Hierbij gaat het om doorzettingsvermogen, nieuwsgierigheid, consciëntieusheid, optimisme en zelfbeheersing. Deze factoren blijken ook van groot belang te zijn voor de ontwikkeling van een kind. Een responsieve, uitdagende opvoedingsomgeving is voor deze vaardigheden van groot belang.

Om talenten meer zichtbaar en tastbaar te maken zou een systeem ontwikkeld kunnen worden om inspanningen en ervaringen van kinderen en leerlingen meer zichtbaar en bespreekbaar te maken¹. Dat biedt ook mogelijkheden er op te reflecteren. Het gaat om een ondersteuningsvorm waarin ontwikkeling, vordering en competenties op het gebied van talenten zichtbaar worden. Dat zou bijvoorbeeld kunnen door een soort portfolio te maken voor talenten. Met een portfolio in de hand kun je met kinderen spreken over hun ontwikkeling, het is een tastbaar bewijs van ervaringen.

Indien talentontwikkeling in de vorm van een rijke schooldag of verlengde schooldag zou worden ingevoerd, dan is de wens om hier een duurzame voorziening van te maken, zodat niet ieder jaar weer een projectfinanciering geregeld hoeft te worden.

Ook in de BSO wordt gekeken naar een versterking van het inhoudelijk aanbod in de BSO (zie Manifest Brancheorganisaties, 2019). Kinderopvang ontwikkelt zich meer en meer naar kindontwikkeling. De BSO zou in aansluiting op de verlengde schooldag of naschoolse activiteiten een actieve rol kunnen spelen in het aanbieden van ontwikkelingsgerichte activiteiten.

Levensvaardigheden voor Ouder en Kind

Vanuit het Leidse lectoraat Ouderschap & Ouderbegeleiding initieerde lector Carolien Gravesteyn het programma levensvaardigheden. Om talenten van kinderen zichtbaar te maken, verder te bevorderen en kinderen gelijke kansen te bieden is het versterken van levensvaardigheden van alle kinderen thuis, op school en in de wijk belangrijk. Deze vaardigheden helpen kinderen om met alledaagse en moeilijke situaties in het dagelijks leven om te gaan. Het betreft bijvoorbeeld relatievaardigheden om een sociaal netwerk in te zetten, vriendschappen aan te gaan en relaties te onderhouden of te beëindigen. Het gaat om effectief omgaan met stress, impulsen controleren, goed voor jezelf zorgen, werken aan je zelfbeeld en executieve functies.

Het bevorderen van deze vaardigheden maakt kinderen en jongeren sociaal emotioneel sterker, het vermindert gedrags- en emotionele problemen en verbetert de leerprestaties; vooral bij kinderen met achterstanden. Er is een doorgaande lijn levensvaardigheden ontwikkeld (van PO tot en met MBO/HBO/WO) met een doelenmatrix.

¹ In de werkgroepen ziet men belemmeringen in de praktische uitvoering. Ook wordt het te prestatiegericht genoemd. Over de werkelijke uitvoering zou daarom nog doorgesproken moeten worden.

Er is ook een oudergerichte manier van werken: ouders worden benaderd in hun rol als ouder én als persoon met eigen zorgen, wensen en behoeften betekent naast investeren in opvoedvaardigheden van ouders, hen ook ondersteunen in het versterken van hun levensvaardigheden.

Dit programma wordt al uitgevoerd in Rotterdam, maar nog maar op een enkele plek in Leiden.

Een belangrijke maatregel die goed aansluit bij de hoofddoelstelling, is het verbeteren van de overstap van primair naar voortgezet onderwijs. Er is een soort opwaartse druk gaande, waarbij vooral ook ouders proberen te voorkomen dat hun kinderen naar het vmbo gaan. Een paar jaar geleden is de procedure van de overstap veranderd. Nu is er eerst een advies van de school en daarna een advies op basis van de CITO score. Op basis van onderzoek weten we dat iedere inschatting van de docent gepaard gaat met subjectiviteit en dat dit vaak in het nadeel van kinderen met een migratieachtergrond is (OCW, 2020; inspectie, 2018). Als kinderen in een onderwijsvorm terecht komen die onder hun niveau is, gaan zij zich vaak gedragen naar de verwachtingen en benadelen zij zichzelf (Buijs en Denessen, 2018). De scholen werken al hard aan een verbetering van de overstap. Kenmerkend is de uitspraak: 'vroeger ging het om werving, nu meer om het vinden van de juiste plek'. Een maatregel die hierbij hoort is het uitwisselen van leerlingen tussen scholen en besturen, binnen een kader van afspraken, als dat de positie van de leerling ten goede komt. Een belangrijke vraag is: wanneer is de overstap beter? Verbetering van de overstap kan ook gaan om het herzien van de inrichting van de onderbouw, met minder niveaudifferentiatie, of een andere vorm van selectie.

Verbeteringen van de overstap PO/VO zijn:

- *De gedeelde docent*: een docent die zowel lesgeeft in de bovenbouw van het PO en in de onderbouw van het VO. De docent dient dan als brug bij de overstap.
- *Meer kennisdeling* in het curriculum: denk hierbij aan een doorlopend LOB programma met gebruik van een portfolio
- *Meervoudige advisering* over de PO leerling en verstevigen van de warme overdracht (advies is niet alleen gebaseerd op oordeel leerkracht groep 8).
- *Protocollering*: Zijn alle stappen die er genomen worden vanuit het PO naar het VO bekend?

Omdat bij de leeftijdsgroep 0-4 staat dat er IKCs zouden moeten komen, is dit vanzelfsprekend ook een maatregel voor de leeftijdsgroep 4-12 jaar. Door de verbinding tussen de voorschool en de vroegschool wordt de doorgaande lijn in de ontwikkeling van kinderen benadrukt. In een IKC werken meerdere professionals samen aan de ontwikkeling van kinderen.

Daarnaast zijn er maatregelen waarvan de basis op orde zou moeten zijn.

- *Taal en reken onderwijs op orde*; dit lijkt een beetje vanzelfsprekend, maar toch is ook voldoende aandacht voor schooltaal (functiewoorden) en begrijpend lezen van groot belang. Voor kinderen met achterstanden in is extra aandacht nodig.
- *voldoende aanbod op het gebied van cultuur en sport*. Een structureel aanbod van cultuur en sport op de school is momenteel niet gegarandeerd. Een belangrijk doel is ook om ontmoeting tussen kinderen te stimuleren, om sociale groepen te doorbreken.
- *aandacht voor kinderen die geen zwemdiploma hebben*. Kinderen met een migratiegeschiedenis en kinderen waar thuis minder middelen beschikbaar zijn, hebben niet vanzelfsprekend een zwemdiploma. Toch is dit een soort basiskwalificatie in een waterrijk land als Nederland.

In de buurt / wijk voor 4-12 jaar

Opgaven voor de gelijke kansen agenda zijn:

- Maatjes project
- Talentontwikkeling / VSD / rijke schooldag
- Sociale kaart
- Armoede beleid
- Gezinsaanpak

Een deel van deze onderdelen zijn al bij 0-4 jaar behandeld.

Een aanpak die op veel steun kan rekenen is het maatjesproject, waarbij leerlingen een mentor krijgen die hen ondersteunt; soms is de mentor ook een voorbeeld voor de mentee. Mentoring is een vorm van ondersteuning waarbij een meer ervaren iemand (mentor) een minder ervaren iemand (mentee) begeleidt. Kenmerkend voor deze aanpak is dat de mentor een “gelijke” of “deelgenoot” is (in de Engelstalige literatuur aangeduid met “peer”) en deze persoon zijn mentee (diegene die de ondersteuning krijgt) over een langere periode begeleidt en daarbij als rolmodel fungeert. Mentoring legt meer nadruk op de sociaal-emotionele ontwikkeling en ondersteuning en vindt ook vaak buiten het onderwijs plaats. Tutoring vindt in het onderwijs plaats. Een bekend project is ‘Schools cool’. Bij onderzoek naar één-op-één ondersteuning van vrijwillige mentoren ziet men positieve effecten op het gebied van zelfvertrouwen, cognitieve en sociale vaardigheden en het sociale netwerk van jongeren. Het type ondersteuning van de mentor blijkt daar een cruciale rol in te spelen. (Vos, Pot, Dotinga, 2012).

In de leeftijd 4-12 jaar wordt veel verwacht van talentontwikkeling buiten de school, waarbij een verbinding wordt gemaakt tussen binnen en buitenschools, bijvoorbeeld in de vorm van een verlengde schooldag of een rijke schooldag. Ook buiten school, of in aansluiting op de school doen kinderen ervaringen op die van betekenis zijn voor hun kennis van de wereld, in het bijzonder kan het ook gaan om bijvoorbeeld beroepsbeelden. In de weekendschool maken kinderen bijvoorbeeld kennis met beroepen die zij van huis uit wellicht niet kennen. Bij deze maatregel zou ook uitwisseling van leerlingen / kinderen tussen wijken een optie kunnen zijn.

12-18 jaar

In de instellingen

Opgaven in de gelijke kansen agenda zijn:

- Verlengde brugklas
- Verbetering LOB
- Tutoring
- Talentontwikkeling
- Verbetering overstap PO/VO
- Zelfstudie op school

De meest opvallende maatregel is het invoeren van verbrede brugklas op alle scholen in Leiden. Kinderen worden te jong min of meer gedwongen een keuze voor vervolgonderwijs te maken (‘de sjoelbak’). We volgen hiermee het advies van de Onderwijsraad (2021): uitstel van schoolkeuze in het voortgezet onderwijs kan bijdragen aan betere gelijke kansen. De Onderwijsraad stelt een verlengde

brugklas voor waarbij kinderen pas na twee of drie jaar een keuze maken voor vervolgonderwijs. Leerlingen krijgen in deze periode een flexibel onderwijsaanbod. Schooladvies en CITO advies vervallen daarmee ook. Ook Elffers (2022) benadrukt dat de vroege schoolkeuze nadelig is voor veel kinderen.

Een maatregel met durf zou daarom zijn om voor iedere school voor voortgezet onderwijs een verlengde brugklas in te voeren.

Voor de leeftijdsgroep 4-12 jaar is al gewezen op de verbeterde overstap PO/VO: dit is ook een doel voor 12-18 jaar.

Een maatregel die zich sterk richt op het terugdringen van uitval in het vervolgonderwijs, maar ook op het bevorderen van de juiste allocatie van leerlingen, is loopbaanoriëntatie en begeleiding (LOB). Dit is sinds 2016 verplicht in het vmbo. Het onderzoek naar LOB richt zich met name op de vormgeving en inrichting van LOB, en maar beperkt op effecten, en dan voornamelijk effecten die de betrokkenen rapporteren. Het onderzoek laat zien dat de invulling van LOB sterk varieert en nog volop in ontwikkeling is, dat maakt het lastig uitspraken te doen over de effectiviteit en over werkzame elementen (Van Eck, 2017). Kuijpers en Meijers (2006) ontwikkelden een model voor loopbaanleren, waarin de leerling zichzelf beter leert kennen en daardoor ook beter keuzes kan maken. Korpershoek ea. (2022) identificeerden op basis van literatuuronderzoek zeven effectieve elementen van effectieve LOB op het vmbo: verbinding leggen met de praktijk, de leerling heeft een actieve rol, samenhangend traject met betrokkenheid van de school, reflectie, ouders zijn betrokken, omgaan met verwachtingspatronen en vergroten van self-efficacy en beroepsinteresse via kennisverwerving.

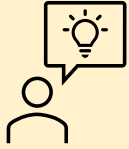
LOB kan ook een plek krijgen op de basisschool. Mensen in de basisschool kunnen zich daar niet altijd vinden, maar het gaat in de basisschoolleeftijd om beelden van beroepen en werk, niet zo zeer om beroepenvoorlichting om een keuze voor het vervolgonderwijs te maken. Dat is belangrijk omdat kinderen deze beelden van beroepen vaak van huis uit niet aangereikt krijgen.

Een maatregel binnen school die op veel steun kan rekenen is tutoring. Bij peer tutoring gaat het om interventies waarbij studenten in paren of kleinere groepen samenwerken en elkaar ondersteunen bij het leren. Aansluitend wordt ook genoemd: meer mentor uren in de brugklas. Door meer mentor uren kan ook meer aandacht voor de leerling worden gegenereerd. Kinderen die moeite hebben met de overstap PO/VO, kunnen hierin beter worden begeleid.

Uit een overzichtsstudie blijkt dat dit soort interventies in het algemeen een positief effect hebben. Alle studenten lijken te profiteren, maar studenten met een lage sociaaleconomische achtergrond en laagpresteerders profiteren meer. In het algemeen resulteert peer tutoring in een leerwinst van gemiddeld vijf maanden. Er worden positieve effecten gevonden voor zowel de tutors als de tutees en voor een grote leeftijdsgroep (Onderwijskennis.nl, 2021).

Talentontwikkeling is in de inleiding en bij 4-12 jaar al behandeld.

Aansluitend bij de doelstelling om kinderen minder invloed van de thuissituatie te laten ondervinden is een passende maatregel om te streven naar zelfstudie op school (een huiswerkloze school). Door belemmeringen in de thuissituatie (geen pc, geen ruimte, lawaai, etc.) kunnen kinderen/ leerlingen in beperkte thuissituaties belemmerd worden in hun onderwijskansen. Door geen huiswerkopgaven te geven, of uitwerkingen op school te laten plaatsvinden, kan de invloed van de thuissituatie worden teruggedrongen.

Een algemene maatregel binnen de agenda zou kunnen zijn: verduurzaming van de maatregelen binnen de onderwijskansen gebieden. De volgende opgave is wellicht om in deze wijken meer duurzame samenwerkingsverbanden (programma's) te creëren en af te stappen van de project financiering. Uit de beschrijving van de focus gebieden in de nota blijkt ook dat er nog uitdagingen zijn in de onderlinge samenhang en programmering in deze gebieden.

In de buurt/wijk voor 12-18 jaar

Opgaven in de gelijke kansen agenda zijn:

- Armoede beleid
- Talentontwikkeling
- Sociale kaart
- Gezinsaanpak

Deze onderwerpen zijn ook voor de leeftijdsgroep 12-18 van belang. Ze zijn bij de onderdelen 0-4 jaar en 4-12 jaar al kort beschreven.

Verbinding en toeleiding - Voor gezinnen met kinderen is het belangrijk om de juiste ondersteuning en instanties te vinden: het gaat dan om verbinding tussen verschillende ondersteuningsmogelijkheden, zoals het welzijn of toeleiding naar opvoedingsondersteuning. Voor veel kinderen gaat het om het bieden van structuur, in de vorm van rust, reinheid en regelmaat.

Ouders - Om de contacten met ouders al op jonge leeftijd op gang te brengen is normalisering van oudercontacten belangrijk. Huisbezoeken kosten weliswaar veel tijd, maar zijn ook heel zinvol en leveren ook veel meer vertrouwen op in de relatie tussen professionals en ouders. Met normaliseren bedoelen we ook het opbouwen van relaties met ouders – ook als er geen bijzondere zaken aan de hand zijn. In vergelijking met ander instrumenten is het bevorderen van ouderbetrokkenheid een van de meest effectieve werkwijzen voor het bestrijden van onderwijsachterstanden en het bevorderen van gelijke kansen (Desforges en Abouchaar, 2003; Bakker, Denessen ea, 2013). Uit onderzoek blijkt dat de meest effectieve ouderbetrokkenheid thuis plaatsvindt: 'at home good parenting'. Dit is het bieden van een ondersteunend en stimulerend gezinsklimaat, waarbij het bij jonge kinderen tevens gaat om een *home learning environment*: het thuis voorzien in een breed scala aan activiteiten, zoals lezen, bibliotheekbezoek, spelenderwijs letters leren, zingen, rijmen (zie ook Voorschools: gezinsgerichte ondersteuningsprogramma's). In de werkgroep werd duidelijk dat ouders hun kinderen kansen kunnen bieden, maar tegelijkertijd ook een belemmering voor hun kansen kunnen zijn. Een voorbeeld uit de werkgroepen is het afleggen van huisbezoeken: dit wordt als een waardevol instrument gezien.

Een idee uit de werkgroepen was om met ouders in de onderwijskansengebieden ook gesprekken te voeren over ontwikkelkansen van hun kinderen. Aandacht voor ouders sluit sterk aan bij doelstelling 2. Om beter aan te sluiten bij de hoofddoelstellingen wordt ook gepleit voor het verrichten van huisbezoeken aan ouders. Huisbezoeken verbeteren de relatie tussen de professional en de ouders en professionals krijgen een beter beeld van de thuissituatie van de kinderen: het draagt bij aan het normaliseren van de oudercontacten. In de werkgroep werd duidelijk dat goede oudercontacten om diverse redenen zeer belangrijk zijn voor de ontwikkelingskansen van de kinderen.

De gelijke kansen agenda biedt een mooi denkkader, maar waarom dan toch een programma?

Waarom een programma?

Werken aan gelijke kansen is een ingewikkeld vraagstuk en vraagt afstemming tussen en inspanning van verschillende partijen. Dat is de reden dat de Leidse instellingen kiezen voor een Programma gelijke kansen. Door focus in doelstellingen en betere samenwerking willen zij meer bereiken.

Een programma is meer dan een project:

- Een programma verbindt verschillende beleidsinitiatieven en projecten
- Een programma verbindt verschillende financieringsbronnen
- Een programma benadert verschillende perspectieven en belangen

Een programma is dus eerst en vooral een manier van (samen)werken aan een verandering. Iets een programma noemen is daarbij niet zo ingewikkeld en ook niet zo spannend. Waar het om gaat, is dat je consequenties verbindt aan de keuze om programmamanagement toe te passen. Wat ga je dan anders doen dan normaal en waarom is dat slim? Eén van die consequenties is dat de opdrachtgever, programmamanager en belanghebbenden expliciet maken wat de doelen zijn die ze willen nastreven, welke strategie ze daarbij hanteren en wat het vraagt van de mensen die aan het programma meewerken. (Prevaas, 2018).

In gesprek met het veld bleek dat er veel aandachtspunten zijn te benoemen voor gelijke kansen. Een aantal onderwerpen is bestaande praktijk, daar werkt iedereen elke dag hard aan. Een overzicht van al die aandachtspunten (het zijn er 21) is opgenomen in de bijlage.

Maar er zijn ook onderwerpen die de komende jaren wat extra aandacht nodig hebben. De professionals uit het veld gaven aan welke onderwerpen zij van extra belang vinden voor gelijke kansen en welke extra aandacht behoeven. Dit hebben we thema's genoemd.

Het programma is ook een sturingsinstrument. Er ontstaan voortdurend nieuwe beleidsinitiatieven en ad hoc potjes met geld. Met het programma willen we een robuuste omgeving creëren. Voor scholen is het heel stressvol om steeds achter het laatste potje geld aan te rennen. Het streven is daarom binnen het programma continuïteit te bieden, zodat ook jaarlijks zich herhalende aanvragen voorkomen kunnen worden. Voor de professionals geeft dat meer helderheid over de inzet van het beleid: alles is terug te leiden tot het programma.

Een inhoudelijk programma

Het programma gelijke kansen Leiden richt zich op thema's waar we extra op inzetten en verbindingen maken. Ondersteunende activiteiten zijn de academische werkplaats, de professionaliseringskalender en een monitor.

In deze paragraaf benoemen we de inhoudelijke thema's voor het programma. In de paragraaf over werkwijze geven we ook aan hoe we denken over de regie in de uitvoering.

Thema's voor het programma gelijke kansen Leiden

In de werkgroepen hebben professionals aangegeven welke onderwerpen zij belangrijk vinden voor gelijke kansen en bij welke onderwerpen zij extra inspanningen nodig achten.

Dit noemen we de thema's van het programma. Op verschillende van deze thema's is in Leiden al veel gaande. We beginnen niet bij nul. Maar soms is er wel ruimte voor verbetering.

1. Aandacht voor het jonge kind

Binnen dit hoofdthema zijn verschillende subthema's

- Verstevidg netwerk 0-6 jaar
- Voor- en vroegschoolse educatie
- Borging van de doorgaande lijn voor- en vroegschool en de overdracht

Binnen dit thema gaat het om verschillende activiteiten voor kinderen van 0 tot 6 jaar. Maar eigenlijk begint het al voor de geboorte. De professionals die werken met het jonge kind werken veel samen: partijen uit de geboortezorg, de jeugdgezondheidszorg, het sociaal én medisch domein en gemeente werken hierbij samen, denk aan: de JGZ, het CJG, de opvang met VVE, en de basisschool en als het goed is ook in een doorgaande lijn. Samen heet dat een verstevidg netwerk 0-6 jaar. In de buurt of wijk zijn er verschillende ondersteunende maatregelen waarvan de basiskwaliteit op orde moet zijn. Daarnaast richt het sluitend netwerk zich ook op het terugdringen van het non-bereik in de VVE.

Het verstevidg netwerk richt zich vooral op reguliere ondersteuning, lichte adviesvragen en preventie. Maar het moet ook mogelijk zijn om andere expertise in te roepen. Afstemming tussen professionals, interprofessioneel werken, en afstemming met hulpverleners is voor een verstevidg netwerk daarom van groot belang. Op veel plekken is de aansluiting tussen onderwijs en preventie professionals en jeugdhulp nog niet vanzelfsprekend.

In de gemeentelijke onderwijskansen nota wordt veel van deze thema's een plek gegeven.

2. Armoede beleid

Armoede beleid - Iedereen weet dat de huidige mondiale situatie leidt tot stijgen van de kosten en er zijn steeds meer gezinnen waar de financiële situatie ingewikkeld is. Een belangrijke opgave is daarom de ondersteuningsmogelijkheden in beeld te brengen, te verbinden, maar ook mensen die ondersteuning nodig hebben, hiermee in verbinding te stellen. Een maatregel die hoort bij het armoedebeleid is het op niveau schoolbestuur opvangen van ouders die geen ouderbijdrage kunnen betalen.

Momenteel wordt er nieuw armoedebeleid ontwikkeld bij de gemeente Leiden.

3. Talentontwikkeling

Rijke leerdag en talentontwikkeling - Talentontwikkeling wordt breed genoemd als een instrument om de kennis van de wereld te versterken. Het gaat bij talenten om sport en cultuur, maar het zou ook breder kunnen zijn dan deze ontwikkelgebieden. Het doel (of de opbrengst) is dat kinderen meer zelfverzekerd worden. Ze ontmoeten elkaar en leren elkaar kennen. Er wordt een systeem ontwikkeld om inspanningen en ervaringen van kinderen en leerlingen meer zichtbaar en bespreekbaar te maken.

We streven er naar de talentontwikkeling in de vorm van een rijke schooldag of verlengde schooldag tot een duurzame voorziening te maken, zodat niet ieder jaar weer een projectfinanciering geregeld hoeft te worden. Ook in de BSO wordt gekeken naar een versterking van het inhoudelijk aanbod in de BSO (zie manifest 2019). Kinderopvang ontwikkelt zich meer en meer naar kindontwikkeling. De BSO zou in aansluiting op de verlengde schooldag of naschoolse activiteiten een actieve rol kunnen spelen in het aanbieden van ontwikkelingsgerichte activiteiten.

4. Agenderen selectieondersteuning

Het Nederlands onderwijs is een systeem, dat kinderen selecteert en door laat stromen. Binnen dat systeem kunnen voor kinderen veel haken en ogen zitten, die niet altijd bijdragen aan hun gelijke kansen. Voor dit thema starten we een pilot, die verschillende belemmeringen voor gelijke kansen binnen het onderwijs systeem in beeld wil brengen, ter sprake wil brengen en ook wil terugdringen.

Onderdelen van de pilot zijn bijvoorbeeld de overgang PO/VO en een mogelijke ontwikkeling van een verlengde brugklas, loopbaanoriëntatie en begeleiding (LOB), of maatjesprojecten. Het betreft systemen in het onderwijs die kinderen selecteren en ondersteunen in dat selectieproces.

Het wordt een pilot genoemd omdat men in Leiden de ruimte wil creëren om hier op een andere manier over na te denken en ook anders te handelen.

5. Taal en meertaligheid

Taal - Taal is een cruciale vaardigheid voor het creëren van gelijke kansen. Taal is niet alleen een communicatiemiddel, taal geeft ons ook toegang tot nieuwe kennis, emoties, andere mensen en bronnen. Zowel in de voorschoolse periode als in de school, maar ook in de naschoolse activiteiten is taal een belangrijk en verbindend element in de activiteiten. De beheersing van de Nederlandse taal is van groot belang voor de ontwikkeling van kinderen en ook voor hun schoolloopbaan. Daarom is er ook extra aandacht voor stimulering van taal, bijvoorbeeld in taalklassen of talentontwikkeling.

Meertaligheid – Hoewel het belangrijk is dat kinderen de Nederlandse taal leren beheersen, zijn er tegelijkertijd juist positieve effecten te benoemen van meertaligheid. Ook kinderen met een migratieachtergrond, die thuis geen Nederlands spreken, zouden niet gedwongen moeten worden Nederlands te spreken. Taalvaardigheden zijn overdraagbaar tussen talen. Meertalige kinderen hebben een grotere kennis van taal. Ze kunnen sneller werken en meer taken tegelijkertijd uitvoeren. Verder beschikken zij in grotere mate over vaardigheden als probleemoplossend vermogen, aanpassingsvermogen en creativiteit. Daarom is het belangrijk dat we met meer waardering naar meertaligheid gaan kijken. Het vragen van aandacht voor meertaligheid zou kunnen met de aanpak Thuis in taal, deze helpt pedagogisch medewerkers en leerkrachten samen met ouders de taal van kinderen te versterken.

Ondersteunende activiteiten voor het programma

Binnen het programma gelijke kansen Leiden zijn verschillende ondersteunende activiteiten.

Academische werkplaats

Werkplaatsen onderwijsonderzoek zijn organisatievormen waarin scholen en onderzoeksinstituten structureel samenwerken, met als doel om onderwijsverbetering en -vernieuwing te verbinden met onderzoek. Werkplaatsen onderwijsonderzoek staan ook wel bekend onder de naam academische werkplaatsen of kenniswerkplaatsen (NRO).

In Leiden zijn al verschillende werkplaatsen: bij het Gymnasium Leiden doet een onderzoeksgroep van docenten actieonderzoek in samenwerking met de UvA, het onderwerp is hier “thuisvoelen”.

Met een universiteit is er een onderzoek rondom de overgang van peuter naar kleuter. En het LEF verbindt al alle onderwijspartners (incl. kinderopvang) van Leiden rondom kennisdeling en innovatie van onderwijs. Gezamenlijk onderzoeken gebeurt niet, maar is wel een ambitie. Het thema Gelijke Kansen is momenteel geen onderdeel van de scope van de samenwerking.

Er zijn twee onderwerpen voor een werkplaats voor het programma Gelijke kansen voorgesteld.

Onderwerp	
1.	<i>Een doorgaande lijn “LOB” (begeleiding bij de ontplooiing van kinderen)</i>
	Uitwerking - Hoe zorg je dat een leerling zijn of haar eigen pad volgt: kansrijk en passend bij de eigen wensen, drijfveren, capaciteiten en talenten?

	Met name de overgangen peuter-kleuter en po-vo en school-werk-thuis zijn hierbij interessant voor de academische werkplaats. Hebben we elkaar voldoende in beeld, begrijpen we elkaar en weten we elkaar (onderwijs, ouders, zorg, wijk, e.a.) voldoende te vinden?
2.	<p><i>Inclusief, aantrekkelijk onderwijs en opvang</i></p> <p>Uitwerking - Bij de voetbalclub ontmoeten kinderen en ouders met diverse achtergronden elkaar. 'Rang en stand' tellen niet, wel of je goed kunt voetballen. Kinders en ouders komen er graag. Wat kunnen we hiervan leren?</p> <p>Hoe werken we aan ontwikkelplaatsen waar iedereen naartoe wil, zich welkom, thuis en uitgedaagd voelt en onder (bege)leiding van professionals met hoge verwachtingen aan zijn of haar ontwikkeling werkt.</p> <p>Iedereen: dus leerlingen, ouders en professionals en ongeacht culturele of sociaaleconomische achtergrond.</p>

Zowel de academische werkplaats als de professionaliseringskalender zijn voor alle instellingen bedoeld.

Professionaliseringskalender

Kennisontwikkeling en professionalisering is een belangrijk onderdeel en randvoorwaarde voor het denken over gelijke kansen. Hoe weten we of we de goede dingen doen? Als de partijen de krachten bundelen, kan een gemeenschappelijk scholingsaanbod worden ontwikkeld, waar meerdere partijen baat bij hebben. Zo kan zich een scholingskalender ontwikkelen. Daarnaast kan gemeenschappelijke inkoop van ondersteuning of scholing ook goedkoper zijn. We spreken daarbij liever van professionalisering.

Een stadsbreed professionaliseringsaanbod heeft geen dubbeling met de bestaande scholing van de instellingen. Daarnaast kan ook gebruik worden gemaakt van elkaars professionaliseringsaanbod. Laat bijvoorbeeld ook professionals van buiten de organisatie aansluiten bij een scholing.

Voor de uitwerking van een professionaliseringsaanbod zijn vier bouwstenen geformuleerd

Bouwsteen	
1.	<p>Een Leids curriculum</p> <p>Ontwikkel een Leids Curriculum voor het programma gelijke kansen Leiden Deze formuleert welke attitude, kennis en kunde de professional in Leiden, die met kinderen werkt, moet kennen/beheersen om recht te doen aan de bestrijding van kansenongelijkheid in Leiden. Dit is de basis voor een lange termijn professionaliseringsaanbod.</p>
2.	<p>Inhoud</p> <p>Via twee sporen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Gericht op het opdoen van kennis en kunde (maak het niet te groot) 2. Opbouwen van een netwerk. Als voorwaarde voor duurzame professionalisering
3.	<p>Organisatie en regievoering</p> <p>Stel vast wie verantwoordelijk is voor het samenstellen en uitvoeren van de professionaliseringskalender. Wat valt onder de eigen verantwoordelijkheid van de betrokken professionals en organisaties? Wat vraagt een centrale sturing en coördinatie?</p>
4.	<p>Professionaliseren moet ook, vooral, leuk zijn</p> <p>Faciliteer bijeenkomsten tbv professionalisering in een inspirerende omgeving met goede faciliteiten. Met ruimte voor vrij denken en tijd voor uitwisseling (benen op tafel). Maak er een feestje van!</p>

Monitoring

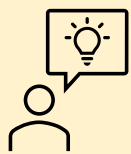
Het monitoren van de inspanningen is een belangrijk onderdeel van het programma. We doen dat om informatie te verzamelen over de inspanningen. Het is beleidsinformatie.

Op basis van de hoofddoelen van het programma kunnen op onderdelen indicatoren worden aangewezen. Daarnaast moet worden vastgesteld of de gegevens kunnen worden verzameld op basis van bestaande data bestanden (zoals aantallen VVE-indicaties, doorstroming PO/VO), of dat de gegevens additioneel moeten worden bevraagd (zoals deelname aan naschoolse activiteiten). In beide gevallen is het nodig de gegevens te verzamelen en bewerken.

Het streven is niet een volledig dekkend overzicht van indicatoren te ontwikkelen, maar te kiezen voor een gericht (beperkt) aantal relevante indicatoren; die geven een indruk van de ontwikkelingen.

- Voor alle resultaten op schoolniveau maken de schoolbesturen gebruik van het Nationaal Cohort Onderzoek onderwijs van de NRO.
- Op basis van de doelstellingen wordt een set van indicatoren bepaald, die deels uit bestaande data kan worden gehaald en deels moet worden opgehaald. In de bijlage staat een voorlopig overzicht van indicatoren
- Voor de ontwikkeling en uitvoering van een monitor wordt binnen het programma een opdracht uitgezet.

In de bijlage is een opzet gegeven van de uitwerking van de monitor. Deze zal binnen het programma verder uitgewerkt worden.

Een algemene maatregel binnen het programma zou kunnen zijn: verduurzaming van de maatregelen binnen de onderwijskansen gebieden. Er zijn specifieke gebieden die aandacht vragen. De volgende opgave is wellicht om in deze wijken meer duurzame samenwerkingsverbanden (programma's) te creëren en af te stappen van de project financiering. Uit de beschrijving van de focus gebieden blijkt ook dat er nog uitdagingen zijn in de onderlinge samenhang en programmering in deze gebieden.

Doelen en regie per thema

In dit schema schetsen we de doelen van het programma per thema en geven we ook aan wie de regie op per thema heeft.

Thema	Doelen	regie
1. Aandacht voor het jonge kind ▪ <i>Verstevigd netwerk 0-6 jaar</i> ▪ <i>Voor- en vroegschoolse educatie</i> ▪ <i>Borging van de doorgaande lijn voor- en vroegschool en de overdracht</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Alle kinderen zijn de eerste 1000 dagen in beeld ▪ Het netwerk is op orde ▪ Alle kinderen met een VVE- indicatie gaan naar de VVE ▪ Op alle scholen waar kinderen met VVE is, is een doorgaande lijn tussen voor- en vroegschool (protocol) 	CJG, JGZ, gemeente en scholen
2. Armoedebeleid	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Er is een sociale kaart voor armoedebeleid ▪ Beter verbinden van organisaties en bronnen 	We sluiten aan bij de gemeente

3. Talentontwikkeling	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Op alle scholen met een schoolscore boven de 100 is een naschools programma gericht op talentontwikkeling (zie bijlage) ▪ Alle kinderen halen een zwemdiploma 	Scholen, opvang, bibliotheek, welzijn, zwembad
4. Pilot selectie ondersteuning <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>overgang PO/VO</i> ▪ <i>een verlengde brugklas</i> ▪ <i>loopbaanoriëntatie en begeleiding (LOB)</i> ▪ <i>maatjesprojecten</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Er komt een pilot verbrede brugklassen ▪ Er komt een pilot LOB (zie academische werkplaats) ▪ Binnen de pilot worden systeemverbeteringen ontwikkeld ▪ De systeem verbeteringen worden vastgesteld in een convenant 	Scholen / besturen
5. Taal en meertaligheid	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Alle scholen met een schoolscore boven 0 maken in samenspraak met de kinderopvang een taalverbeteringsplan 	Scholen / besturen / opvang
ONDERSTEUNENDE MAATREGELEN		
Academische werkplaats	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Er komt een academische werkplaats over LOB 	Programmamanager
Professionaliseringskalender	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Er komt een Leids curriculum werken aan gelijke kansen in Leiden 	Schoolbesturen en kinderopvang
Monitoring	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ontwikkeling van een monitor die zicht geeft op de ontwikkeling van de kinderen in Leiden 	Programma manager

Relatie met gemeentelijk beleid

In het gehele proces waarin deze agenda tot stand kwam, werkten we samen met de gemeente; de gemeente zoekt afstemming en samenwerking op de verschillende beleidsthema's.

Dat betreft bijvoorbeeld het Onderwijskansenbeleid, waarin de inzet van Voor en vroegschoolse educatie wordt geregeld, maar ook de Lokaal educatieve agenda, waarin gelijke kansen ook een thema is. Ook de beleidskaders voor brede school en IKC zijn mogelijk relevant.

Werkwijze en management

In het programma worden inspanningen van verschillende projecten bij elkaar gebracht, en op elkaar afgestemd. Om meer te bereiken vraagt dat dus ook afstemming en regie. Dit is een gezamenlijke inspanning.

Op dit moment is er ook al afstemming, bijvoorbeeld in de LEA.

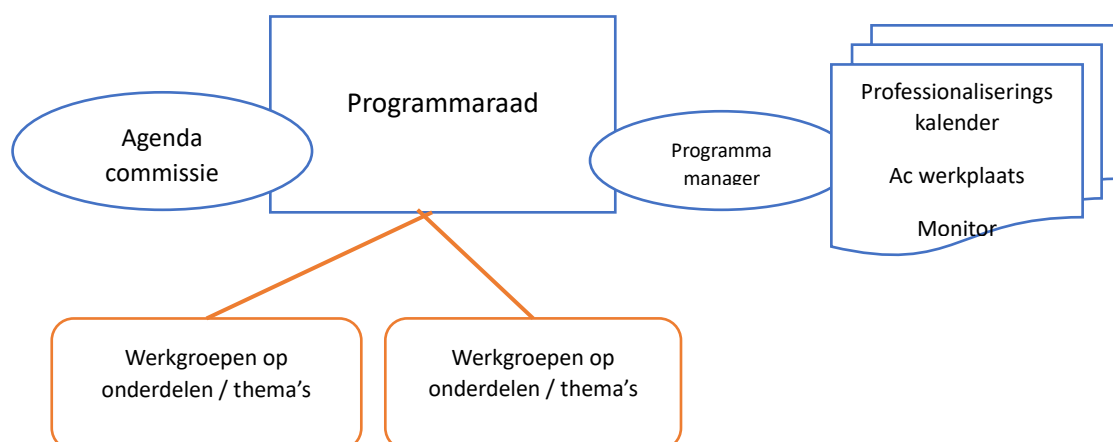
Dat is een goed kader om samen de voortgang van het programma gelijke kansen te bespreken. Als opbrengst van de bijeenkomsten zien we dat het ook van belang is dat de voorschool wordt betrokken bij de LEA.

Om het programma in goede banen te leiden, wordt een programma manager benoemd.

De functie van de programma manager is het verbinden van mensen, initiatieven, en middelen, maar ook zorgen dat de doelen en ambities uit het programma in goede banen worden geleid.

Op onderdelen zijn er werkgroepen. Deze werkgroepen kunnen een wisselende frequentie hebben.

In het onderstaande schema hebben we een soort organogram van het programma geschetst.

Operationalisering

Communicatie

Uitwisseling van ervaring blijkt heel belangrijk te zijn. Er komt een nieuwsbrief voor het programma gelijke kansen, gericht op de professionals.

Planning

Onderstaand is een overzicht gegeven van de planning die binnen het programma kan worden aangehouden.

Activiteit		
2023/2024	Brede bijeenkomst 21 juni Overhandigen programma	Juni
	Instellen programmaraad Aanstellen programmamanager	September
	Bijeenkomsten programmaraad	September, december, maart, juni
	Vaststellen werkgroepen, waaronder <ul style="list-style-type: none"> • Werkgroep jonge kind • Pilot selectie • Werkgroep monitoring 	September
	Evaluatiemoment juni 2024	Juni
2024/2025	Opening tweede jaar: bijeenkomst	September
	Bijeenkomsten programmaraad	September, december, maart, juni
	Vaststellen en heroverwegen werkgroepen, waaronder <ul style="list-style-type: none"> • Werkgroep jonge kind • Pilot selectie • Werkgroep monitoring 	
	Evaluatiemoment juni 2025	Juni
2025/2026	Opening derde jaar: bijeenkomst	September
	Bijeenkomsten programmaraad	September, december, maart, juni
	Vaststellen en heroverwegen werkgroepen, waaronder <ul style="list-style-type: none"> • Werkgroep jonge kind 	

	<ul style="list-style-type: none"> • Pilot selectie • Werkgroep monitoring 	
	Evaluatiemoment juni 2026	Juni
2026/2027	Opening vierde jaar: bijeenkomst	September
	Bijeenkomsten programmaraad	September, december, maart, juni
	Vaststellen en heroverwegen werkgroepen, waaronder <ul style="list-style-type: none"> • Werkgroep jonge kind • Pilot selectie • Werkgroep monitoring 	
	Evaluatiemoment juni 2027	Juni

BIJLAGE 1 – Van agenda naar programma

De Scholengroep Leonardo Da Vinci, PROOLeiden, SCOLeiden en de gemeente zijn in 2022 samen de uitdaging aangegaan een ‘agenda gelijke kansen’ te ontwikkelen voor de gemeente Leiden. Andere partijen zijn van harte uitgenodigd om mee te denken en te doen. Deze agenda zien zij als een ‘klimaatakkoord’ gelijke kansen. Bij de operationalisering van de Agenda Gelijke kansen Leiden, wordt dit als een belangrijk uitvoeringspunt gezien.

Naast het programma gelijke kansen bestaan in Leiden ook de wettelijke kaders: onderwijskansen beleid en Lokaal educatieve agenda. De LEA is in principe een kader met afspraken tussen gemeente en schoolbesturen.

Na een startbijeenkomst op 18 maart 2022, volgden verschillende werkgroepen, en een plenaire bijeenkomst op 19 oktober. Op basis hiervan is een gelijke kansen agenda ontwikkeld, waarin zowel aandacht is voor schoolse als buitenschoolse activiteiten (in de wijk). De doorgaande lijn was het ordenend kader. In de bijeenkomst van 19 oktober hebben de betrokken ook aangegeven wat zij belangrijke ontwikkelpunten vinden voor gelijke kansen in Leiden. Ook de wethouder was aanwezig op de bijeenkomst van 19 oktober.

In februari en maart 2023 werd in twee werkconferenties met een grote groep mensen overlegd over vier onderdelen. Namelijk:

- Bepalen doelen en reflecteren op de beleidskaders
- Academische werkplaats
- Professionaliseringskalender
- Monitoring

Op basis van de uitkomsten van deze werkconferenties is het programma opgesteld.

Veel mensen hebben meegedacht en meegewerkt aan de ontwikkeling van het programma gelijke kansen in Leiden.

BIJLAGE 2 – basisscholen naar schoolscore

Brin	Schoolnaam	Leerling aantal	Schoolscore	
			met drempel	Wijk
20VF	Roomskatholieke Basisschool De Singel	190	524,11	Leiden-Noord
15WV	De Viersprong	194	474,7	Leiden-Noord
17MJ	De Springplank	237	455,29	Leiden-Noord
17QS	PC De Ley	217	434,52	Bos- en Gasthuisdistrict
15PX	Brede School Merenwijk	126	403,38	Merenwijkdistrict
20VD	KBS Pacelli	130	353,24	Morsdistrict
15KV	Leimundo	389	314,43	Bos- en Gasthuisdistrict
24DH	Islamitische Basisschool Er Riseleh	134	242,98	Roodenburgerdistrict
17OZ	PC de Zwaluw	170	91,33	Stevenshofdistrict
17NV	Zylwyk	271	86,88	Merenwijkdistrict
15IC	Montessorischool Apollo	144	76,18	#N/B
17MY	Basisschool Joppensz	116	48,17	Roodenburgerdistrict
15SH	De Meerpaal	129	43,96	Merenwijkdistrict
14MM	De Morskring	423	31,53	Morsdistrict
20UL	RK Basisschool 'T Klankbord	214	13,85	Stevenshofdistrict
04PN	Haanstra Basisschool	245	0	Binnenstad-Zuid
06UT	Vrije School Mareland	352	0	Leiden-Noord
08CJ	Eerste Leidse Schoolvereniging	313	0	Morsdistrict
15NJ	Lucas V Leyden	642	0	Binnenstad-Zuid
15UO	De Dukdalf	394	0	Merenwijkdistrict
15YY	De Stevenshof	296	0	Stevenshofdistrict
16AU	Lorentz	801	0	Roodenburgerdistrict
17MJ	De Leidse Houtschool	231	0	Boerhaavedistrict
20UW	Roomskatholieke Basisschool De Tweemaster	287	0	Merenwijkdistrict
20VB	RK Basisschool Sint Joseph-School	909	0	Roodenburgerdistrict
21QE	Woutertje Pieterse	416	0	Boerhaavedistrict
22KG	Anne Frank	248	0	Stevenshofdistrict

Bron: samengestelde data, DUO

BIJLAGE 3 – Handelingskader gelijke kansen

De agenda gelijke kansen Leiden geeft een overzicht van verschillende activiteiten en initiatieven. Op basis van de gesprekken vinden de betrokkenen dat de genoemde activiteiten bij kunnen dragen aan de bovenliggende doelen. Maar na de vraag naar het WAT, komt ook vaak de vraag naar het WIE. We kunnen daarbij een onderscheid maken tussen wat, hoe en wie. In onderstaand schema doen we een voorstel voor dat verantwoordelijkheidsvraagstuk.

Activiteit	Doel	hoe	Wie
Ontwikkeling IKCs	Versterken van de doorgaande lijn voor jongere kinderen, versterking samenwerking onderwijs kinderopvang (BSO); ontwikkeling duidelijker programmering, regie en aansturing per locatie Doel: de komende vier jaar ontwikkelt 25% van de opvang /school locaties zich tot IKC Starten met de protocollering doorgaande lijn in de onderwijskansen gebieden	Versterking doorgaande lijn met warme overdracht, gemeenschappelijke programma's en thema's, dossiers	Peuteropvang en basisschool
Kwaliteit VVE	Aanbieders zorgen voor handhaving van actueel niveau kwaliteit Stimuleren leerklimaat	Monitoring en permanente scholing	Peuteropvang en kinderopvang (JES Rijnland, logopedie)
Versteving netwerk 0-6 jaar	Geen kind tussen wal en schip, door betere samenwerking en afstemming tussen instellingen	Samenwerking school / JGZ / peuteropvang / CJG / ...	Coördinatiepartner
Sociale kaart	Duidelijk beeld van instellingen, namen en telefoonnummers voor alle instellingen Bevorderen korte lijnen en snelheid van handelen professionals	In beeld brengen van expertise en bijhouden van de kaart	
Gezinsaanpak	Afstemming van inzicht over en inspanningen per kind van alle betrokken instellingen, binnen de voorwaarden AVG	Discipline in multidisciplinair overleg	Bassisschool / jeugdzorg
Armoede beleid	Creëren van compensatie, ondersteuning en vangnetconstructie voor kinderen van ouders die in armoede zijn.	Er is armoedebeleid ontwikkeld. Specifiek voor gezinnen met kinderen	Gemeente, uitvoering welzijn , Sociale dienst, voorscholen
Talent ontwikkeling in school / buiten school	Ontwikkelen van een gevarieerd aanbod van activiteiten, waarin kinderen worden gestimuleerd in hun interesses, gemotiveerd en zich kunnen verdiepen. Ontwikkeling van een competentieregistratiesysteem en koppeling naar regulier verenigingsleven (drietrapraket)	Binnen school: meer afwisselende culturele of sportieve activiteiten, aansluitend aan naschools aanbod; ontwikkeling van een competentiemodel	School / welzijn / sportverenigingen
Verbetering overstap PO / VO	Systeem ontwikkelen waarbij de doorverwijzing van de leerling van PO naar VO zo optimaal mogelijk gebeurt (leerling op de juiste plek).	Goede voorbereiding (gebruik LVS), afstemming met VO	Scholen voor PO en VO
Taal en rekenen	Scholen bieden goed niveau taal en rekenen kunnen differentiëren voor leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben.	Kwaliteit van taal en rekenen op orde	Basisschool (en ook VO)

	Alle scholen halen voldoende (of goed) bij inspectie		
Cultuur / sport / zwemmen	De school garandeert een minimaal niveau van aanbod cultuur, sport en zwemmen. Onderdeel van talentontwikkeling	Er is voldoende aanbod op de basisscholen zodat alle leerlingen kunnen meedoen	Gemeente / besturen
Maatjesproject (buitenschools)	Voor alle kinderen die een risico op achterstand hebben, wordt een maatje geregeld om hen te coachen. Minimum van 3 maanden per jaar	Er zijn vrijwilligers om met een maatje samen te werken / coördinatie	Welzijn
Verlengde brugklas	Inrichten van een gezamenlijke, verlengde brugklas om leerlingen die meer tijd nodig hebben de ruimte te geven zich te ontwikkelen. School biedt voor leerlingen differentiatie in niveaus.	Gezamenlijke brugklas met flexibele en gedifferentieerd onderwijs aanbod	Scholen voor voortgezet onderwijs
Verbetering LOB	Ontwikkelen van gezamenlijke afspraken over de kwaliteit van LOB. Versterken van de kwaliteit van LOB, zodat kinderen meer ondersteuning kunnen ervaren in hun loopbaanleren.	Ontwikkeling kwaliteitskader LOB, scholing / professionalisering	Scholen voor VO
Tutoring	Versterking van de executieve functies voor leerlingen die daar behoefte aan hebben; leerlingen krijgen begeleiding van een tutor (oudere leerling).	Leerlingen ondersteunen leerlingen	Scholen voor voortgezet onderwijs
Geen huiswerk	Om de invloed van de ongelijke thuissituatie te verminderen schaft de school huiswerk af. Extra uitwerking, verwerking kan worden gedaan op school – onder begeleiding.	Gezamenlijke afspraak van de scholen voor VO; ontwikkelen van mogelijkheid in school om verwerkingsopgaven te maken	Scholen voor voortgezet onderwijs
Uitwisseling leerlingen	Als kinderen baat hebben bij een wisseling van school of leerweg, dan werken scholen en besturen daar aan mee en wordt een wisseling van school mogelijk gemaakt.	Leerlingen die vanwege betere kansen willen wisselen van school, worden daarin geacommodeerd	Overeenkomst schoolbesturen
Monitor en evaluatie	Om de vorderingen van de verschillende activiteiten, de kwaliteit en de effecten goed in beeld te houden en bij te kunnen sturen wordt zo veel mogelijk geregistreerd en gemonitord. Op basis van de monitor kan ook een evaluatie worden verricht.	Bijhouden van gegevens	besturen
Verbinding en toeleiding	Gezinnen en ouders met vragen, ondersteuningsbehoeften en onzekerheden worden snel gesignaleerd en doorverwezen.	Betere afstemming tussen partijen	Gebiedsoverleg, CJG
Normaliseren oudercontacten	Het streven is een goede relatie tussen ouders en professionals. Daarvoor worden contacten opgebouwd met ouders en hun thuissituatie (ook als er 'niet aan de hand is')	Onder andere verrichten huisbezoeken	Opvang / welzijn / school

BIJLAGE 4– Opzet monitorprogramma

SCO Leiden, Scholengroep Leonardo Da Vinci, en PROOLEiden hebben samen met andere betrokkenen een Agenda Gelijke Kansen opgesteld. In een tweetal werkconferenties zijn thema's uit de agenda verder uitgewerkt, waaronder ook het thema monitoring. In drie bijeenkomsten van drie kwartier hebben de deelnemers (gemiddeld 3 per bijeenkomst) nagedacht over de vertaling van de doelen en activiteiten in indicatoren en de manier waarop die indicatoren gemeten kunnen worden. De uitkomsten van die bijeenkomsten hebben we geordend naar de onderwerpen zoals die ook in het Overzicht van de Gelijke Kansen Agenda Leiden worden benoemd. Uit de ordening hieronder valt op dat voor een deel van de onderwerpen nog geen indicatoren bedacht zijn.

Vervolgstappen zijn:

- Het verder uitwerken van onderstaand schema
- Besluiten wie verantwoordelijk is voor de uitvoering van de monitor en hoe de werkzaamheden gefinancierd zullen worden.
- Het daadwerkelijk uitvoeren van de monitor.

Doel 1: Betere afstemming op mogelijkheden en talenten				
Doel 2: Minder invloed van de thuissituatie op de schoolloopbaan; minder verschil tussen sociale groepen leerlingen				
(Activiteiten)	Indicatoren	Hoe meten	Doel 1	Doel 2
Voorschools				
Kwaliteit VVE	Hoeveel kinderen krijgen een VVE indicatie, verdeeld naar de verschillende aspecten van de doelgroepdefinitie.	VVE-monitor? JGZ/CJG?	x	x
	Hoeveel kinderen met een vve-indicatie worden bereikt met voorschoolse educatie en hoeveel niet, verdeeld naar de verschillende aspecten van de doelgroepdefinitie	VVE-monitor? JGZ/CJG?	x	X
Voorschools en primair onderwijs samen				
Overstap voor-vroegschool	<ul style="list-style-type: none"> • De mate van tevredenheid van ouders over de overdracht van voor- naar vroegschool • Hoe vaak proberen ouders de overdracht tegen te houden, hoe doen ze dat en met welke reden 	Vragenlijst medewerkers voorschoolse educatie en/of ouders		x
Ontwikkeling IKC				
Verstevigd netwerk 0-6 jaar				

Primair onderwijs				
	De gemêleerdheid van de sociale achtergrond in groepen/klassen (onderbouw, middenbouw, bovenbouw)	Opvragen bij scholen		x
	Mate van welbevinden/geluk	GGD-monitor? Eventueel aan te vullen met extra metingen in ob, mb, bb		
Taal en rekenen	Resultaten taal/rekenen	Leerlingvolgsystemen		X
Cultuur en sport (incl. zwemmen)				
Talentontwikkeling	Hoeveel kinderen doen na schooltijd andere activiteiten doen (sport en cultuur), verdeeld naar sociale klasse	Opvragen bij instellingen, scholen, ouders, leerlingen	X	
• Verlengde schooldag				
• Rijke schooldag (school en omgeving)				
• Maatjesproject				
• Weekendklas	<ul style="list-style-type: none"> Aantal deelnemers en bereik op wijkniveau, waar komen de deelnemers vandaan Nameting na 3 jaar meten: waar zijn deze kinderen nu 	<p>Wellicht in de Jaarverantwoording</p> <p>Wellicht in de Jaarverantwoording</p>	X	
• Activiteiten van SOL, JES Rijnland, JINC,	<ul style="list-style-type: none"> Aantal deelnemers en bereik op wijkniveau, waar komen de deelnemers vandaan Nameting na 3 jaar meten: waar zijn deze kinderen nu 	<p>Wellicht in de Jaarverantwoording</p> <p>Wellicht in de Jaarverantwoording</p>	x	
Informatie over activiteiten en toeleiden naar financiering (bijv. jeugd cultuurfonds)	Aantal inschrijvingen sport clubs, muziek en andere activiteiten op wijkniveau	Opvragen bij instellingen	X	
Primair en voortgezet onderwijs samen				
Verbetering overstap PO/VO	Sociaal-economische status gekoppeld aan schooladvies groep 8	https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/ (schooladvies vs inkomen)		X
• Verlengde brugklas	Opleidingsniveau ouders en schooladvies	https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/ (schooladvies vs inkomen)		X
	Positie derde leerjaar vo ten opzichte van eindadvies vo (gekoppeld aan SES)	Dashboard GKA (zonder SES)		X
	De mate van tevredenheid van ouders over het schooladvies	Vragenlijst ouders		X
	Hoe vaak proberen ouders het schooladvies te veranderen, wat doen ze dan en wat is de reden	Vragenlijst leerkrachten groep 8 en/of ouders		x

Voortgezet onderwijs				
	Aantal leerlingen dat diploma heeft gehaald, gekoppeld aan opleidingsniveau ouders	https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/Diploma naar startjaar en brugklastype		x
	De gemêleerdheid van de sociale achtergrond in groepen/klassen (onderbouw, middenbouw, bovenbouw)	Opvragen bij scholen		x
	Mate van welbevinden/geluk	GGD-monitor? Eventueel aan te vullen met extra metingen in ob, mb, bb		
Verbetering LOB				
Tutoring				
Talentontwikkeling				
• Culturele en sportieve activiteiten	Hoeveel kinderen doen na schooltijd andere activiteiten doen (sport en cultuur), verdeeld naar sociale klasse	Opvragen bij instellingen, scholen, ouders, leerlingen	x	
Zelfstudie op school				
Wisseling van school makkelijker maken				
Overkoepelend op wijkniveau				
Armoedebeleid	Hoeveel leerlingen worden bereikt door activiteiten vanuit het armoedebeleid	Wellicht uit de jaarverantwoording	x	x
Sociale kaart				
Een gezin, een plan				
Verbinding en toeleiding ouders				
Verbeteren oudercontacten				

Bronnen

Alegre, F., Moliner, L., Maroto, A., & Lorenzo-Valentin, G. (2020). Academic achievement and peer tutoring in mathematics: a comparison between primary and secondary education. *SAGE Open*, 1–9.

Bakker, J., Denessen, E., Dennissen, M., Oolbekkink- Marchand, H. (2013). Leraren en ouderbetrokkenheid. Een reviewstudie naar de effectiviteit van ouderbetrokkenheid en de rol die leraren daarbij kunnen vervullen. Radboud Universiteit Nijmegen.

Brancheorganisaties (2019). *Veranker de unieke expertise van de kinderopvang*, Utrecht: branche organisatie kinderopvang, Brancheorganisatie maatschappelijke kinderopvang en Boink

Buijs, E., & Denessen, E. (2018). De overgang PO-VO in Nijmegen: Een onderzoek naar de schoolloopbanen van leerlingen en de praktijken en ervaringen van betrokkenen bij de overgang van leerlingen van basis- naar voortgezet onderwijs in Nijmegen. Nijmegen: Radboud Universiteit.

Dekker, B., Paulussen-Hoogeboom, M.C., Weerd, M. de, Jepma, IJ, Kruijer, J., m.m.v. Beekhoven, S. (2016). *Conditie voor kwaliteit in kindvriendelijke overgang*. Amsterdam/Utrecht: Regioplan/Sardes. In opdracht van het ministerie van SZW.

Desforges, C. & Abouchar, A. (2003). The impact of parental involvement, parental support and family education on pupil achievements and adjustment: A literature review. London: Department for Education and Skills.

Eck, E. van (2017). Welke effecten heeft loopbaanoriëntatiebegeleiding (LOB) op loopbanen van vo-leerlingen en wat is de relatie tussen vormgeving en effecten? (Kenniscirkel NRO KR. 152)., Den Haag

Educational Endowment Foundation (2018a). Peer tutoring. <https://educationendowmentfoundation.org.uk/evidence-summaries/teaching...>

Elffers, L. (2018). *De bijlesgeneratie. Opkomst van de onderwijscompetitie*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Elffers, L. (2022). *Onderwijs maakt het verschil. Kansengelijkheid in het Nederlandse onderwijs*, Zutphen: Walburgers

Heyden, K. van der (2022). Gelijke kansen: vergeet de kleuters niet. Wat doet de school in groep 1 en 2?, in: *Basisschoolmanagement*, nr 5, 2022, p. 4-7

Inspectie van het onderwijs (2022). *Onderwerp van gesprek: Het bestrijden van onderwijsachterstanden en het voorkomen van segregatie. Hoe geven gemeenten invulling aan de LEA?* Utrecht: Inspectie van het onderwijs.

Inspectie van het Onderwijs (2018). *Kansen(on)gelijkheid bij de overgangen po-vo. Bevindingen en bevorderende en belemmerende factoren*. Utrecht: Inspectie.

Korpershoek, H., Karssen, M., Spijkerboer, A., Petit, R., Hermans, A. (2022). *Effectieve loopbaanoriëntatie en loopbaanbegeleiding (LOB) in het vmbo, een overzichtsstudie van nationale en internationale literatuur*, Groningen, Amsterdam: GION / Kohnstamm (NRO)

Meijers, F., Kuijpers, M., & Bakker, J. (2006). *Over leerloopbanen en loopbaan leren. Loopbaancompetenties in het (v)mbo*. Driebergen: Het Platform BeroepsOnderwijs.

Ledoux, G. (2022). Kennis van de wereld opbouwen: kerntaak van onderwijs, *Onderwijskennis.nl*, 7 december 2022, [Kennis van de wereld opbouwen: kerntaak van onderwijs | Onderwijskennis](#)

Leseman, P. & Veen, A. (2016). *Pre-COOL cohortonderzoek. Effecten van kwaliteit van voorschoolse instellingen*. Utrecht/Amsterdam: Universiteit Utrecht/Kohnstamm Instituut.

Lusse, M., en Kassenberg, A. (2021). *Omgaan met kinderarmoede in het sociaal domein. Een handreiking voor professionals*, Rotterdam / Groningen: in opdracht van Divosa

Manifest van de brancheorganisaties (2019). *Veranker de unieke expertise van de kinderopvang*, Utrecht: branche organisatie kinderopvang, Brancheorganisatie maatschappelijke kinderopvang en Boink

Munniksma, A. Dijkstra, A.B., Veen, I. van der, Ledoux, L., Werfhorst, H. van der, Dam, G. ten, (2017). *Burgerschap in het voortgezet onderwijs, Nederland in vergelijkend perspectief*, Amsterdam University Press, Universiteit van Amsterdam

OCW (2020). *De Overstap van po naar vo, handreiking schooladvisering*, Den Haag: OCW

Onderwijsraad (2021). Later selecteren, beter differentiëren, Den Haag: Onderwijsraad

Onderwijskennis.nl: tutoring door medeleerlingen. (31 mei 2021). Het oorspronkelijke onderzoek van Harris en Sherman (1973) en Fogarty en Wang (1982) werd gevolgd door honderden onderzoeken in alle lagen van het onderwijs. Uit deze resultaten is gebleken dat peer tutoring een positief effect heeft op de leerprestaties van leerlingen, met name in het lees- en rekenonderwijs.

Prevaas, B.C.J.G. (2018). Werken aan Programma's. e-book

Sandel, M. (2020). *De tirannie van verdienste. Over de toekomst van de democratie*. Utrecht: Ten Have

Raad voor Volksgezondheid en samenleving (2020). *Gezondheidsverschillen voorbij, complexe ongelijkheid is een zaak van ons allemaal*, Den Haag: RVS

Slot, P. & Leseman, P. (2019). *Investeren in kinderen van 0-12 jaar. Bevindingen uit de wetenschap*. Den Haag, Het Kinderopvangfonds, in het kader van PACT voor kindcentra

Tough, P. (2015). *Een kwestie van karakter. Waarom doorzettingsvermogen en nieuwsgierigheid belangrijker zijn dan IQ*, Amsterdam: Business Contact

Vos, M., Pot, H. Dotinga, A. (2012). Evaluatieonderzoek Stimuleringsprogramma Mentoring Effectiviteit van mentortrajecten. *Werkt mentoring en waarom werkt het?*, Instituut voor integratie en sociale weerbaarheid, Groningen: RUG

Vrooman, C., Boelhouwer, J., Iedema, J., Torre, A. van der (2023). *Eigentijdse ongelijkheid. De postindustriële klassenstructuur op basis van vier typen kapitaal*, Den Haag: SCP